

Мирошниченко Н.М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри кримінального права,

кандидат юридичних наук, доцент

ПОКАРАННЯ, НЕ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ЗАСТОСОВАНІ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОПОЗИЦІЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

Злочинність неповнолітніх в Україні на сьогодні залишається актуальним питанням, оскільки офіційні статистичні дані свідчать про високий коефіцієнт злочинів, які вчинюються неповнолітніми особами. Такий стан злочинності свідчить про неефективність сучасної системи превентивних заходів, зокрема системи покарань.

Більшість країн світу при обранні заходів кримінально-правового характеру до неповнолітніх надають перевагу покаранням, які не пов'язані із позбавленням або обмеженням волі. Вітчизняні судді також часто застосовують більш м'які покарання ніж позбавлення волі на певний строк. Наприклад, у 2015 році до неповнолітніх покарання у виді позбавлення волі було призначено до 585 неповнолітніх, а інші види покарань до 834 осіб. У 2016 році позбавлення волі до 487, а інші види покарань до 582 неповнолітніх.

Проте, нажаль, у деяких випадках просто не можливо застосовувати покарання, не пов'язані із позбавленням волі і суд вимушений призначати найбільш суровий вид покарання. Тому є необхідність в удосконаленні підстав застосування саме покарань, які не пов'язані із позбавленням волі.

Окремими питаннями удосконалення видів покарань, що можна застосовувати до неповнолітніх займались такі науковці, як: В.М. Бурдін, Н.Л. Березовська, Т.О. Гончар, Т.І. Дмитришина, Н.С. Юзікова та інші.

Відповідно до чинної редакції Кримінального кодексу України до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років можна застосовувати наступні види покарання, які не пов'язані із позбавленням волі: штраф, громадські та виправні роботи, а до осіб від 14 до 16 років тільки штраф.

Штраф, як вид покарання до неповнолітніх може застосуватися тільки до осіб, які мають власні кошти або власний заробіток. Проте у

більшості випадків у неповнолітньому віці особи мають зазначені блага завдяки родичам чи батькам. Тому у більшості випадків штраф сплачують батьки за дітей і тому цей вид покарання часто не має карального характеру, тобто мета покарання – кара не досягається. Тому необхідно ретельно досліджувати умови життя неповнолітнього і призначати цей вид покарання тільки у випадку коли сам неповнолітній має заробіток.

Особливої уваги заслуговує покарання у виді громадських робіт. Оскільки такий вид покарання має й виховний і каральний вплив, оскільки: формується у неповнолітнього почуття відповідальності; особа після навчання буде занята суспільно корисними роботами, що обмежує дозвілля неповнолітнього; такий вид покарання не тягне сурових обмежень прав і свобод, але і не залишається почуття безкарності у неповнолітнього.

Відповідно до ч. 1 ст. 100 КК України громадські роботи застосовуються до осіб, які досягли 16 років. У багатьох країнах світу даний вид покарання застосовується з 13 або 14 років, наприклад в Узбекистані, Таджикистані, Азербайджані, Казахстані, Польщі, Киргизстані та інших країнах.

Доцільно встановити можливість призначення даного виду покарання з 14 років і в КК України, даний вид покарання буде альтернативою позбавленню волі. Такі висновки не суперечать трудовому законодавству України, оскільки відповідно до 188 КЗпП України у деяких випадках за згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть прийматись на роботу особи, які досягли 15 років, а також для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними чотирнадцятирічного віку за згодою одного з батьків або особи, що його замінює. Зазначене вказує на те, що особа може бути залучена до праці і до 16 річного віку. Проте доцільно до осіб з 14 до 16 років зменшити термін відбування цього покарання на день, зокрема такий підхід встановлений у КК Таджикистану та інших країнах.

Виправні роботи, можуть бути ефективним заходом, оскільки має майновий та виховний вплив. Майновий вплив виражається в тому, що

у особи із заробітної плати утримується певний відсоток його доходів. Підчас відбування цього виду покарання особа не може звільнитися за власним бажанням без дозволу відповідного органу. Також слід погодитись з думкою І. А. Вартилицькою, яка вбачає специфіку виправних робіт у можливості перевиховання засуджених через залучення їх до обов'язкової суспільно корисної праці, збереження засудженими необхідних трудових навичок із метою полегшення їх ресоціалізації після відбуття ними строку покарання. Висновок щодо ефективності виправних робіт базується на практичних дослідженнях, які свідчать про низький рівень рецидиву серед осіб, засуджених до таких покарань.» (Вартилицька І. А. Виправні роботи без позбавлення волі в Україні: теоретичні аспекти та практика застосування на сучасному етапі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ. – К., 1997. – С. 7).

Однак такий вид покарання може бути застосований у тому випадку, якщо неповнолітній працевлаштований. За офіційними даними у 2015 та 2106 році суди жодного разу не призначили даний вид покарання до неповнолітніх. Якщо неповнолітня особа має роботу, то такий вид покарання може бути ефективним.

Із набранням чинності закону «Про пробацію», застосування громадських та виправних робіт до неповнолітніх повинно мати більш превентивний вплив. Оскільки відповідно до зазначеного закону під час виконання цих видів покарань до неповнолітніх застосовуються соціально-виховні заходи, які допомагають виправити особу. Такі заходи вже добре себе зарекомендували. Н. Севостьянова заявила, що 98% неповнолітніх, що проходили заходи пробації не у місцях позбавлення волі, не вчинили нових злочинів.

Отже вважаємо, що найбільш ефективним видом покарання є громадські та виправні роботи із обов'язковим застосуванням заходів пробації.